

ARTO PÄSILINNA

*Paradīzes
salas
gūstekņi*

ARTO PAASILINNA

Paratiisisaaren
vangit

ARTO PĀSILINNA

*Paradīzes
salas
gūstekņi*

No somu valodas tulkojusi
Gunta Pāvola

821.511.111-31
Pa 666

Arto Paasilinna

PARATIISISAAREN VANGIT

Copyright © The Estate of Arto Paasilinna

First published in Finnish with the original title “Paratiisisaaren vangit”
in 1974 by Weilin + Göös.

Published in the Latvian language by arrangement with Bonnier Rights, Helsinki,
Finland, and Banke, Goumen & Smirnova Literary Agency, Malmö, Sweden.

Cover Design © FAVORITBUERO GbR

Cover Images © Shutterstock

This translation has been published with the financial support of FILI

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs. Darba reproducēšana vai jebkāda cita neatļauta izmantošana ir autortiesību pārkāpums. Par autortiesību pārkāpšanu ir paredzēta atbildība Krimināllikuma 148. pantā. Saskaņā ar Autortiesību likuma 69.¹ pantu persona ir arī mantiski atbildīga par visiem zaudējumiem un morālo kaitējumu, kuru tā radījusi ar autortiesību pārkāpšanu.

© Tulkojums latviešu valodā, Gunta Pāvola, 2023

© Mākslinieciskais noformējums, literārā apdare, izdevums latviešu valodā,
Apgāds Zvaigzne ABC, 2023

ISBN 978-9934-31-577-0

1

Lidmašīna mētājās pa tumsu. Mēs atradāmies virs Klusā okeāna Melanēzijas ūdeņiem. Bijām šķērsojuši 30. platuma grādu un Vēža tropu loku.

Domāju, ka šeit temperatūra pat visaukstākajos mēnešos nekrītas zemāk par plus 18 grādiem.

Zemeslodei ir karstā josla, un tieši tai mēs pašlaik lidojām pāri. Atradāmies gaisā jau trīs stundas. Mēs izlidojām no Japānas, no Tokijas starptautiskās pasažieru lidostas.

Esmu žurnālists. Parasts soms: slikti izglītota persona, kam krāsu piešķir mazas ambīcijas, nodilusi žakete un pieticīgs raksturs. Esmu vecāks par trīsdesmitgadniekiem. Esmu pamatīga viduvējība, un tas mani laiku pa laikam kaitina.

Esmu sarakstījis milzīgu skaitu rakstu dažādiem sabiedriskajiem medijiem, bet, zaudējuši aktualitāti, daudzi no tiem arī nozīmību nesaglabāja. Laikam piesaistīts teksts ir kā slēpošanas trase: pat vislabākajā gadījumā tā ir nepieciešama tikai ziemas sezonā; pavasarī to noslauka, un vasarā tās vairs nav, tā nav vajadzīga, to neatceras.

Mēs lidojām pāri Klusajam okeānam angļu reaktīvajā lidmašīnā "Trident". Bija nakts, plosījās vētra.

Lidmašīnas stjuarts, jauns brits ar garu degunu, apsēdās man blakus un familiāri teica, ka ir nu gan nejauks laiks lidošanai, mētā.

Piekritu, ka viņa redzējums ir pareizs. Lidmašīna patiešām nepatīkami kratīja pasažierus. Ik pa laikam kaut kur tālu noplaksnīja zibens, vienīgi nemācēju pateikt, mākonī vai parastais.

Es nožēloju, ka biju rezervējis vietu uz Austrāliju tieši šajā lidmašīnā. Atcerējos, ka pirms pāris gadiem tāda paša tipa lidmašīna netālu no Parīzes bija avarējusi un izmeklēšanā tika konstatēts, ka tas noticis lidmašīnas konstrukcijas dēļ. Aviosabiedrība skaidroja kaut ko tādā garā, ka “Trident” augstuma stabilizatori, iespējams, izraisījuši motora nekrozi.

Izskatījās, ka tā pati vaina ir piemeklējusi arī mūsu lidmašīnu.

Stjuarts zināja, ka esmu žurnālists. Viņš jautāja, vai nestrādāju ANO publicitātes uzdevumos. Kad atbildēju noliedzoši, viņš izstāstīja, ka arī viņš neesot ANO darbinieks. Lidmašīna šim reisam esot noīrēta ANO vajadzībām, stjuarts klāstīja. “Tie citi gan ir Apvienoto Nāciju Organizācijas cilvēki – medmāses, vecmātes, ārsti un mežstrādnieki,” stjuarts piebilda par ceļabiedriem, kuri klanījās sēdekļos, cenzdamies gulēt.

Es lūdzu stjuartu atnest man glāzi sulas. Viņš piecēlās, lai manu vēlmi izpildītu. Pēdējā brīdī mainīju domas un palūdzu, lai sulas vietā tomēr atnes glāzi viskija. Kas gan būtu labāks dzēriens šādā laikā, piebildu.

Puisis iesmējās un atnesa prasīto. Lidmašīnas ejas otrā pusē sēdēja divas sievietes, kuras izskatījās pēc vecmātēm. Viņas nosodoši paraudzījās uz mani, kad dabūju savu glāzi.

Stjuarts atkal apsēdās man blakus. Mēs pusstundu runājāmies par šo un to. Likās, ka vētra top spēcīgāka, tāpēc stjuartam

radās grūtības aiziet man pēc otras glāzes. Pats viņš neko nedzēra. No priekšā esošā sēdekļa bija dzirdama paklusa rīvēšanās. Ieskatījos starp sēdekļiem un ieraudzīju, ka jauna, blonda sieviete vilē nagus. Viņa laipni uz mani palūkojās. Taču neviens no mums neko neteica.

Mans solabiedrs pagriezās pret mani un klusā balsī, lai citi pasažieri nedzirdētu, pavēstīja, ka vairs īsti nesaprotot, kur mēs atrodamies. Kad pabrīnījos, kā tas ir iespējams, viņš vēl klusāk teica, ka, cik viņam zināms, arī lidmašīnas kapteinim maršruts vairs neesot skaidrs, vismaz ne pārāk precīzi.

Tad stjuarts piebilda, ka īstenībā viņam neko tādu nevajadzētu sacīt, bet ko nu vairs lai iesāk: lidmašīna esot nomaldījusies. Vaicāju, vai tad nevajadzētu par to izstāstīt arī pārējiem pasažieriem. Stjuarts jautāja, vai es tā patiešām uzskatu, un piemetināja, ka arī pats par to esot domājis. To pateicis, viņš aizšūpojās pa līgojošos lidmašīnas eju uz pilota kabīni.

Pēc brīža skaļruņos atskanēja kapteiņa balss, kas paziņoja, ka lidojam apmēram 10 000 metru augstumā dienvidaustrumu virzienā. Par precīzu atrašanās vietu skaidru datu neesot... virziens un augstums gan vēl esot zināmi, kapteinis teica.

Paziņojuma turpinājumā kapteinis, kas bija stādījies priekšā kā Teilors, savirknēja elegantus skaidrojumus, ka tā neesot nekāda nomaldīšanās, galīgi ne, tikai neparastu laikapstākļu izraisītas lokācijas noteikšanas grūtības, nevienam neesot ne vismazākā iemesla raizēm.

Tomēr kapteinis Teilors lūdza pasažierus piesprādzēties un nodzēst degošās cigaretes, ja tādas ir. Stjuartes atnesa spilvenus. Tie tika uzlikti pasažieriem uz ceļiem. Tika nodemonstrēta lidmašīnas rezerves skābekļa sistēma. Pasažieriem parādīja, kur atrodas rezerves izejas un glābšanas vestes. Es pataustīju savējo zem sēdekļa. Nodomāju, ka būtu gan šausmīgi, ja to nāktos uzvilkt.

Ieminējos stjuartam, ka šīs drošības lietas taču jau parādītas pirms dažām stundām, kad izlidojām no Tokijas.

– Tas vēl nenozīmē īstas briesmas, – nedroši teica mans solabiedrs.

Man radās iespaids, ka nu gan ir mēsli. Nez vai jekad no-
kļūšu galamērķī Austrālijā, kontinentā, uz kuru jau divus gadus
biju plānojis reportāžas braucienu un pašlaik biju ceļā.

Drīz vien prātā nāca citas domas, jo lidmašīna pamatīgi sa-
svērās uz kreisajiem sāniem. Es sēdēju labajā pusē pie ilumina-
tora. Paskatījos pa to ārā, bet redzēju tikai tumsu. Mana glāze
nokrita uz grīdas. Stjuarts to nepamanīja. Tukšā glāze ripoja pa
lidmašīnas grīdu, līdz džinkstēdama nonāca pa vidējo eju pie
pilotu kabīnes sienas, kur beidzot saplīsa. Stikls plīst uz laimi,
es nodomāju, bet pats tam neticēju.

Lidmašīna gāzelējās un zvārojās no viena sāna uz otru, tad
izdzisa gaismas. Likās, ka motors pa labi no manis pārstāj dar-
boties. Vēlāk atklājās, ka tieši tā arī bija noticis.

“Trident” sāka virpuļojošu kritienu okeāna virzienā.

Skalruņos čerkstēja kapteiņa balss. Viņš vairs nebija īpaši
mierīgs. Tik daudz varēja saprast, ka lidotājs grib, lai pasažieri
gatavojas uz piespiedu nolaišanos. Naktī, vētrā, Klusajā okeānā.

Sievietes kliedza. Aizkrita ausis, sāka tecēt asaras. Šķita, ka
lidmašīna gāžas tieši okeānā.

Ilgā kritiena laikā lidmašīnai izdevās ieņemt labāku pozīciju,
un mēs atkal izdzirdējām kapteiņa balsi. Tumsā izskanēja pazi-
ņojums: mēs lidojam tuvu okeāna virsmai. Labās puses motors
pārstājis darboties. Pēc brīža nosēdisimies okeānā.

Kapteinis lūdza pasažierus būt mierīgiem, un viņam izdevās
pateikt arī to, ka labas veiksmes gadījumā piespiedu nosēšanas
izdosies veikt kādas salas tuvējos ūdeņos. Vēl viņš paziņoja, ka
šāda tipa lidmašīna pēc piespiedu nosēšanās ne vienmēr sašķīst

viļņos. Var notikt arī tā, ka pasažieri paspēs izkļūt pa rezerves izejām ārā, pirms lidmašīna nogrimis.

Es skaidri jutu, kā tā pagriežas sāniski virs okeāna, un nodomāju, ka varbūt mūsu lieliskais pilots patiešām meklē piemērotas salas krastu, kādu kilometru garu smilšu pludmali par skrejceliņu, lai nosēdinātu lidaparātu uz vēdera.

Iedegās gaismas. Stjuartes nekavējoties piecēlās un lika paņemt glābšanas vestes. Es lādēju to dizainerus: vestēm siksnas sapinās, pasažieriem steidzoties tās uzvilkt, un bija tīri vai brīnums, ka visiem tas izdevās.

Gaismas atkal izslēdzās. Lidmašīnas kreisajā spārnā parādījās spožs staru kūlis, laikam nolaišanās gaisma.

Pēkšņi likās, ka lidmašīna ieskrien tieši sienā. Mēs visi tikām atmesti pret sēdekļu atzveltnēm, spilveni samirka asinīs, un gaismas izdzisa pavisam. Spārns, kas bija plivinājies blakus manam logam, atrāvās nost, paņemdams līdzī sienas gabalu, un es tumsā ieraudzīju liesmas, kuras gan uzreiz pazuda.

Nav grūti uzminēt, ka lidmašīnā valdīja pamatīgs haoss. Es domāju, ka lidmašīna ieskrējusi vismaz Melanēzijas tropiskā vulkāna sēnā, līdz konstatēju, ka tā tomēr veikusi piespiedu nolaišanos okeānā. Bet ūdens ir ciets kā akmens, ja tajā lec no paliela augstuma un palielā ātrumā. Mēs pieļāvām abas kļūdas.

Par vienu gan man bija jābrīnās visā šajā piespiedu nolaišanās lietā uzreiz, tiklīdz lidmašīna bija nosēdusies. Okeānā nebija vētras, viļņi bija samērā mazi, tikai dažu metru augstumā. Vēlāk tam saņēmu skaidrojumu: "Trident" lidaparāts bija nogāzies koraļļu ieloka iekšpusē.

Pasažieri taustījās, lai atvērtu avārijas izejas, un pa tām lēca okeānā. Es jutu, ka kājas kļūst slapjas, un metos peldēt: tas bija ērti izdarāms pa caurumu, kuru spārns uz atvadām bija izrāvis lidmašīnas sēnā. Glābšanas veste mani turēja labi, un es kā

visīstākais varonis peldēju cauruma tuvumā, izkliegdams padomus tiem, kuri vēl bija iekšā. Par brīnumu, lidmašīna negrasījās nogrimt dzelmē. Pa izplēsto sānu ūdenī lēca arvien jauni cilvēki.

No kaut kurienes okeānā bija uzradies liels glābšanas plosts, kam sānos spīdēja spožas gaismas. Arvien vairāk peldētāju pa viļņiem aizkļuva līdz plostim un pieķērās pie ārējām virvēm.

Es biju tik dumjš, ka nepeldēju uz plostu, bet paliku pie cauruma un laikam jau smadzeņu satricinājuma iespaidā izdarīju vēl ko drosmīgāku: piepeldēju pie atveres un kliecēju salonā, neņemdam vērā, ka rijīgais okeāna ūdens ar jaunu sparū sāka plūst pa to lidmašīnas dzīlēs. Lielo vraku visu laiku mētāja viļņi, un man nākamajā dienā bija grūti elpot, jo okeāns mani trieca pret lidmašīnas sānu tik spēcīgi, ka dažas ribas salūza.

Salonā vairs neviena nebija, tādēļ šis drosmes paraugs bija bijis velts.

Visbeidzot vraks sāka strauji grimt, un tikai tad es apjēdzu, ka jāpeld prom. Knapī paspēju atrauties no milzeņa, pirms tas nogrima. Lielā korpusa radītā vilkme mani uz dažām sekundēm parāva zem ūdens, bet veste izcēla atpakaļ virspusē.

Mani izglāba veiksmē vai, visticamāk, britu kapteiņa avārijas nolaišanās prasmes; okeāns mani pusstundā aizšūpināja uz krastu, kur sasitu ceļgalus, pirms izrāpoju no ūdens. Es novēlos uz zemes un izgulēju dzērumu, kurā biju kopš uzturēšanās Tokijā.

Es pamodos no tā, ka ūdens man apskaloja kājas: pēc naksnīgās piespiedu nolaišanās biju aizrāpojis līdz krastmalas smiltīm un aizmidzis visai tuvu pie ūdens. Var teikt, ka vismaz ārēji es biju visai apķēpis: slapjas, siltas smiltis bija salīdušas drēbēs un zeķēs. Siksna spieda, un krūtis sāpēja.

Piecēlos no sava piezemētā stāvokļa, novilku sandales un izgriezu krepdešīna zeķes sausas.

Aptaustīju krūtis un nonācu pie secinājuma, ka vismaz pāris ribu ir atdalījušās no krūšu kaula.

Krastmalas smiltājs bija slapjš. Rokaspulkstenis bija apstājies. Pārdesmit metru attālumā slējās bieza džungļu siena. Maks atradās vietā, bet dokumenti bija samirkuši. Spīdēja saule, tās stari bija visai karsti un krita no man nepierasta virziena, tieši no augšas. Ziemeļos saule vienmēr spīd pie apvāršņa, kad vispār ir redzama, bet tagad es atrados tādā vietā, kur saule patiešām spīdēja virs galvas. Tur nevajadzētu būt nekam dīvainam, bet uz mani tas atstāja lielu iespaidu.

Es krastmalā biju viens. Noņēmu smiltis un ūdenī apbružāto kaklasaiti; brīdi apdomāju, vai neiemest to zaļajos viļņos, taču izlēmu iebāzt kabatā. Nekad nevar zināt, kas neapdzīvotā salā var noderēt.

Vieta, kur stāvēju, bija kaut kāds līcītis: balti putoja koraļļu loks, un, paskatījies uz sāniem, es ieraudzīju zemesragus, kas līcīti ierobežoja; smiltāja josla stiepās no ūdensmalas līdz džungļu sienai, kuras malējie koki liecās pāri smiltājam kā Pirelli kalendārā jūnija fotogrāfijā.

Es pilnīgi acīmredzami biju piedzīvojis avārijas nosēšanas okeāna karstajā joslā.

Man mugurā bija glābšanas veste. To viscaur klāja mitras, smalkas smiltis. Nolēmu to noģērbt, jo tā sviedrēja. Labi atcerējos, cik grūti bija lidmašīnā vesti uzvilkt, bet tagad konstatēju, ka novilkšana ir vēl sarežģītāka. Auduma piedurknītes, kas ūdenī bija sarāvušās, grauza ķermeni, un sprādzes bija pilnas ar smiltīm. Sajūta bija kā puikam, kurš mēģina atraisīt mezglā sasējušās slēpju zābaku auklas.

Visbeidzot man izdevās nodabūt vesti nost. Es biju gandrīz aizsiesies. Gribējās uzsmēķēt, bet cigaretes kabatā bija sadalījušās, un sērkokociņi bija izmirkuši, kļuvuši nelietojami. Slāpa.

Es pagriezos pa labi un slāju pa krasta smiltīm, pēc saules stāvokļa spriežot, uz rietumiem. Līcītis palika aiz manis, un tam sekoja otrs tāds pats. Aiz tā pavērās trešais, tad atkal jauns. Citus "Trident" pasažierus nesastapu. Krastmalas smiltis bija ūdeņu nogludinātas, tādēļ nekādas pēdas nepalika. Saulei karsējot, turpināju iet. Novilku sandales un nesu tās aiz siksnīnām vienā rokā. Otrā bija glābšanas veste. Tās sprādzes villās pa smiltīm un atstāja tur pēdas, it kā man blakus būtu gājusi pele.

Visticamāk, es izskatījos nožēlojams, tā iedams, – bez cigaretes, dubļains, izsalcis un izslāpis. Nospriedu, ka pietrūkst romantiskās neapdzīvotas salas noskaņas; par laimi, nebija neviena, kas mani žēlotu.

Es daudz domāju, klīzdams pa tām smiltīm. Es domāju: *perkele**, izjuka labs reportāžas brauciens, nežēlīga naudas krāšana daudzu mēnešu garumā un gadiem ilga plānošana. Domāju par savu ģimeni Eiropā, Somijā. Tur tagad laikam ir nakts, un tikai nākamajā naktī uz rīta pusi ģimene Somijā uzzinās, ka kaut kur pie Melanēzijas okeānā iekritusi ANO noīrētā lidmašīna ar pussimtu medmāsu, ārstu, mežstrādnieku un vienu žurnālistu... gan jau ģimene pasēros par šādu sagādīšanos, kas mani viņiem atņēma.

Vai varbūt viņi nemaz tik aizrautīgi nesēros? Centos domāt, ka, dzīvodams Somijā, es vismaz biju bijis cilvēks ar sarežģītu raksturu; varbūt radi un draugi atviegloti uzelpos. Tad es strauji mainīju domas un sāku izgaršot savu tuvinieku raizes: raudas, sāpes, šausmināšanos un pieņēmumus par manu likteni... Nez kā viņi atspoguļos šo pazušanas gadījumu presē? Šīs domas man sagādāja lielu baudu, un es pamanīju, ka esmu nonācis pie kārtējā liciša.

Arī te nevienu nesastapu.

Sāku nogurt. Aizgāju līdz džungļu un pludmales robežai un apsēdos zemē. Pēcpuse kļuva slapja, tāpēc piecēlos. Bija ilgi jāmeklē, līdz atradu daudz maz sausu vietu. Domās sodijos par apvidu: ziemeļos vismaz mežos bija ciņi, šeit tikai bedres un ūdens.

Jā... ūdens. Koku saknēs bija iedobumi, un tajos patiesi bija ūdens. Iebāzu rokas starp saknēm un iesmēlu ūdeni plaukstās. Es jau gandrīz iedzēru šo šķidrumu, kas likās teju karsts, tomēr apstājos apdomāties. Ja nu tas ir piesārņots, indīgs? Kā lai es to zinātu? Šis reģions bija pilns ar visdažādākajiem

---

* *Perkele* – iecienīts somu lamuvārds, kas cēlies no senbaltu “perkunas”, Pērkondievs. (*Šeit un turpmāk tulk. piez.*)

pārsteigumiem, un es atcerējos kādreiz lasīto, ka ūdens ekvatoriālajā zonā bieži vien ir piesārņots. Iztecināju ūdeni starp pirkstiem zemē un skatījos uz savām slapjajām delnām. Rikle kalta, delnas saulē spīdēja.

Gudroju, vai uzdrošināties nolaizīt roku. Tomēr arī tāds triks likās pārdrošs.

Tad mani sāka uzjautrināt šāds bailīgums, un es nolaizīju slapjo plaukstu, neraizēdamies par iespējamām briesmām.

Man nekas nenotika. Es samitrināju roku koka sakņu iedobē un atkal nolaizīju, un vēl arvien neparādījās nekādas saindēšanās pazīmes. Atkārtāju to pašu vairākas reizes. Likās, ka viss ir ļoti labi.

Visbeidzot, izmēģinājumu iedrošināts, es ar abām rokām iesmēlu ūdeni un pieliku pie mutes; gluži kā stepes zirgs izdzēru vairākas riekšavas. Ūdens bija silts, bet bez sāls un nesaturēja vismaz uzreiz nogalinošas vielas.

Padzēries es atkal sajutu spēcīgu vajadzību aizpīpēt. Taustīju bikšu kabatas. Sapratu, kā jūtas ieslodzītie smēķēšanas aizliegumā.

Piecēlos un aizkaitinājumā ar glābšanas vesti zvēlu pa apkārt augošajiem kokiem, krūmiem un liānām. Ārdīšanās noveda pie sekām: no kokiem nolija ūdens, un uzreiz pēc tam man uz kakla noplakšķēja kaut kas pavēss un smags, it kā man virsū būtu uzkritusi slapja čūska.

Es nebūtu varējis nokritušo objektu aprakstīt precīzāk: kad norāvu to no plikā kakla un uzmetu skatienu, es konstatēju, ka tā patiešām ir čūska, zaļa, ar mazu galviņu, šņākuļojošs radījums, kas centās atbrīvoties no mana šausminošā tvēriena. Aizmetu šo radījumu tik ātri, cik vien spēju, un ar pāris lēcieniem aizbrāzos no džungļiem uz smilšu strēli. Es tur paliku stāvam, gluži vai apracis aiz bailēm; likās, ka rāpulis varētu man sekot līdz pat pludmalei.

Tas tomēr necentās dzīties man pakaļ. Taču tagad es vien-alga skatījos uz džungļiem bailīgāk nekā pirms čūskašas parādīšanās.

Ko tālāk? Es turpināju iet pa krastmalas smiltīm ar glābšanas vesti plecā, sadrūvējies no izsalkuma.

Es gāju visu dienu, nesatīkdams nevienu, kas pavaicātu, kurp dodos.

Vakarā skumīgi apsēdos smiltīs, ar nagu knaiblītēm noņēmu pulkstenim stiklu, izlēju ūdeni un uzpūtu mehānismam. Pulkstenis sāka darboties. Tad uzliku stiklu atpakaļ un pagriezu rādītājus uz pieciem. Uzvilku pulksteni un nolikos smiltīs gulēt. Pēc ilgās klišanas karstās, mitrās smiltis patiesībā šķita tīri jaukas.

Tāda bija pirmā diena pēc piespiedu nolaišanās. Manuprāt, sajūsmai nebija iemesla.